

ΕΚΘΕΣΕΙΣ
ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΩΝ ΚΕΝΤΡΩΝ ΕΡΕΥΝΗΣ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ
ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1969

Α'.

ΕΚΘΕΣΙΣ

**τῶν κατὰ τὸ ἔτος 1969 πεπραγμένων ὑπὸ τοῦ Κέντρου Συντάξεως
τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Νέας Ἑλληνικῆς Γλώσσης.**

Α'. Σύνταξις τοῦ Λεξικοῦ.— Ἡ σύνταξις τοῦ Λεξικοῦ, συνισταμένη εἰς συμπλήρωσιν τῶν ὑπαρχουσῶν συντακτικῶν σειρῶν διὰ νέου διαλεκτικοῦ ὕλικου, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν σύνθεσιν ἄλλων, ἀπετέλεσε κατὰ τὸ λήγον ἔτος τὸ κύριον ἔργον τοῦ Διευθυντοῦ καὶ τῶν τριῶν παλαιότερων συντακτῶν τοῦ Κέντρου. Οὕτω τὸ συντεταγμένον ἤδη ὕλικόν εἶναι ἀρκετὸν νὰ ἀποτελέσῃ τὸν β' ἡμίτομον τοῦ τετάρτου τόμου, περιλαμβάνοντα μέγα μέρος τοῦ γράμματος Δ.

Ἀνεστάλη πρὸς τὸ παρὸν ἡ συνέχισις τῆς ἐκτυπώσεως ἐν ᾗ καθιερώσεως νέων φωνητικῶν συμβόλων διὰ τὴν κατὰ τὸ δυνατόν ἀκριβεστέραν φωνητικὴν καταγραφὴν γλωσσικοῦ ὕλικου ἐξ ὠρισμένων περιοχῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ ιδίως ἐκ Κύπρου, τῆς ὁποίας ἡ διάλεκτος παρουσιάζει μέγα ἐνδιαφέρον καὶ πολλὰ φωνητικὰ προβλήματα.

Ταῦτα ἐξητάσθησαν κατὰ γενομένην εἰδικὴν εἰς Κύπρον ἀποστολὴν τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Κέντρου κ. Δ. Βαγιακάκου καὶ τοῦ συντάκτου κ. Ν. Κογτοσοπούλου ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Κέντρου Ἑπιστημονικῶν Ἐρευνῶν Κύπρου κ. Θ. Παπαδοπούλου καὶ τοῦ συντάκτου κ. Μ. Χριστοδούλου. Κατόπιν τούτου προσεχῶς θὰ συνεχισθῇ ἡ ἐκτύπωσις τοῦ Λεξικοῦ.

Β'. Ἀποδελτίωσις - Ληματογραφίαις.— Ἡ ἀποδελτίωσις κατὰ τὸ λήγον ἔτος ἐγένετο ὑπὸ ἐνὸς συντάκτου καὶ ἐνὸς γραφέως. Οὗτοι ἀπεδελτίωσαν δέκα χειρόγραφα, ὧν τὸ ὕλικόν ἀπέδωκε τριάκοντα πέντε περίπου χιλιάδας δελτίων. Τοῦτο, ληματογραφηθέν, ἐταξινομήθη εἰς τὸ Ἀρχεῖον ὑπὸ τῆς γραφῆς Θεοδώρας Μπόμ καὶ εἶναι πρόσφορον εἰς τὴν σύνταξιν καὶ προσιτὸν εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν.

Ἡ πληρότης τῶν συντασσομένων ἄρθρων τοῦ Λεξικοῦ προϋποθέτει γλωσσικὸν ὕλικόν, καλύπτον, κατὰ τὸ δυνατόν, ὁλόκληρον τὸν Ἑλληνικὸν χῶρον. Τοῦτο ἀναζητεῖται εἰς ἐπαρχιακὰ περιοδικὰ καὶ πάσης φύσεως ἔντυπα, ὥς καὶ εἰς χειρόγραφα τοῦ Κέντρου.

Ἡ ἀποδελτίωσις τούτων εἶναι ἀναγκαία, διότι τότε μόνον θὰ ἔχωμεν ὕλικὸν πλούσιον εἰς ποσότητα καὶ ποιότητα.

Διὰ τοῦ ὑπάρχοντος ὁμως προσωπικοῦ εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐπιτελεσθῇ τὸ ἔργον αὐτό. Ἦδη μόνον εἰς τὸ Ἀρχεῖον τοῦ Κέντρου ἀγαμένουν ἀποδελτίωσιν 75 χειρόγραφα ἐκ διαφόρων περιοχῶν τῆς Ἑλλάδος. Ἐκ τῆς τηρουμένης δὲ βιβλιογραφίας σημαντικὸς

ΠΑΑ 1969

εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν τοπικῶν ἐντύπων, εἰς τὰ ὅποια περιέχεται διαλεκτικὸν ὕλικόν, ἀναγκαῖον διὰ τὸ ὑπὸ τοῦ Κέντρου συντελούμενον ἔργον.

Διὰ τὴν ἀποδελτίωσιν πάντων τούτων ἀπαραίτητος εἶναι ὁ διορισμὸς δύο τουλάχιστον γραφῶν ἀποδελτιωτῶν, ἵνα ἀντιμετωπισθῇ ἡ βασικὴ αὕτη ἐργασία τοῦ Κέντρου.

Γ'. Γλωσσικαὶ ἀποστολαί.— Αἱ προγραμματισθεῖσαι ἀποστολαὶ τῶν συντακτῶν πρὸς συλλογὴν γλωσσικοῦ ὕλικου ἐπραγματοποιήθησαν ὡς ἀκολούθως :

1) Ὁ συντάκτης κ. Ἀθ. Κωστάκης πρὸς ὁλοκλήρωσιν τῆς συλλογῆς γλωσσικοῦ ὕλικου τῆς Τσακονικῆς διαλέκτου μετέβη δι' ἓνα μῆνα εἰς τὴν περιοχὴν Καστοριᾶς καὶ συνεκέντρωσεν ὕλικόν ἐκ τῶν ἐκεῖ ἐγκατεστημένων προσφύγων τῶν Τσακονικῶν ἀποικισμῶν τῆς Προποντίδος Βάτικα καὶ Χαβουσί.

2) Ὁ συντάκτης κ. Στ. Μάνεσης μετέβη δι' ἓνα μῆνα εἰς τὸν νομὸν Ἡλείας καὶ συνεκέντρωσεν ὕλικόν ἐκ τῶν περιοχῶν Λαμπείας καὶ Κυλλήνης.

3) Ὁ συντάκτης κ. Ἀν. Καραναστάσης μετέβη ἐκ νέου εἰς τὴν Ἑλληνόφωνον περιοχὴν τῆς Κάτω Ἰταλίας. Οὗτος, πραγματοποιῶν τὴν ὁγδόην κατὰ σειρὰν ἀποστολὴν, ἠρεύνησε τὸν χώρον ἐκεῖνον καὶ ἐπὶ τῇ βάσει ἐρωτηματολογίου, τὸ ὅποιον κατήρτισε λημματογραφῶν καὶ μελετῶν τὸ ὕλικόν τῶν προηγουμένων ἀποστολῶν, συνεπλήρωσε κενὰ καὶ συνέλεξε νέον ὕλικόν, καταγράφας αὐτὸ καὶ εἰς ταινίας μαγνητοφώνου. Οὕτω δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἔχομεν διασώσει τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ γλωσσικοῦ θησαυροῦ τῶν Ἑλληνοφόνων τῆς Κάτω Ἰταλίας, κληρονομίαν πολυτιμοτάτην, ἣτις θὰ ὀμίλῃ πάντοτε διὰ τὴν δύναμιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Τὸ ὕλικόν τοῦτο θὰ συμβάλῃ ὄχι μόνον εἰς τὴν πληρότητα τῶν συντασσομένων ἄρθρων τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν μελέτην τῆς Ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης. Ἡ περαιτέρω συλλογὴ τοῦ ὕλικου θὰ ἐνισχύσῃ τὸ συντελεσθὲν ἔργον, διότι, ὅ,τι διασωθῇ σήμερον, αὐτὸ θὰ παραμείνῃ, ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖ αἱ διάλεκτοι ὑποχωροῦν ταχέως.

4) Ἰδιαιτέραν σημασίαν ἔχει ἡ διὰ πρώτην φορὰν πραγματοποιηθεῖσα ἀποστολὴ πρὸς συλλογὴν γλωσσικοῦ ὕλικου ἐκ Κύπρου, τῆς ὁποίας ἡ διάλεκτος διατηρεῖ πληθὺς ἀρχαιοπινῶν καὶ βυζαντινῶν λέξεων, ἀπὸ ἀπόψεως δὲ φωνητικῆς παρουσιάζει μέγιστον ἐνδιαφέρον.

Τὸ ἔργον τῆς ἀποστολῆς ἦτο κυρίως ἀναγνωριστικόν διὰ προγραμματισμὸν μελλοντικῆς ἐργασίας, ἐπειδὴ τὸ ἐκ τῆς νήσου ὑπάρχον εἰς τὸ Κέντρον γλωσσικόν ὕλικόν καὶ ἀνεπαρκὲς εἶναι καὶ φωνητικῶς οὐχὶ σύμφωνον πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς συντελουμένης ἐργασίας.

Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον μετέβη εἰς Κύπρον ὁ Διευθυντὴς τοῦ Κέντρου κ. Δ. Βαγιακάκος διὰ δεκαπέντε ἡμέρας καὶ ὁ συντάκτης κ. Ν. Κοντοσόπουλος διὰ εἴκοσι πέντε ἡμέρας.

Οὗτοι, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Κέντρου Ἐπιστημονικῶν Ἐρευνῶν Κύπρου κ. Θ. Παπαδοπούλλου καὶ τοῦ συντάκτου κ. Μ. Χριστοδούλου καθώρισαν δεκαπέντε διαλεκτικὰς ζώνας ἐπὶ τῇ βάσει τῆς Φωνητικῆς τῆς νήσου. Καθώρισαν ἐπίσης κοινὰ φωνητικὰ σύμβολα διὰ τὴν καταγραφὴν τῆς Κυπριακῆς διαλέκτου καὶ ὑπὸ τοῦ Κέντρου Ἐπιστημονικῶν Ἐρευνῶν Κύπρου καὶ ὑπὸ τοῦ Κέντρου Συντάξεως τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ.

Ἡ ἀποστολὴ τῆς Ἀκαδημίας, ἔχουσα ἀπόλυτον τὴν συμπαράστασιν καὶ βοήθειαν τοῦ Κέντρου Ἐπιστημονικῶν Ἑρευνῶν Κύπρου καὶ τὴν προθυμίαν καὶ κατανόησιν τῶν χωρικῶν τῆς νήσου, κατώρθωσε νὰ ἐπισκεφθῇ μετὰ τῶν συντακτῶν τοῦ Κέντρου Ἐπιστημονικῶν Ἑρευνῶν Κύπρου κ. Μ. Χριστοδούλου καὶ Λ. Ρουσούνιδη τὰς δεκαπέντε διαλεκτικὰς ζώνας τῆς νήσου, νὰ καταγράψῃ ὕλικὸν ἐξ αὐτῶν καὶ νὰ ἀποτυπώσῃ εἰς δέκα ταινίας μαγνητοφώνου τὴν φωνητικὴν τῶν διαμερισμάτων τούτων.

Ἐκ τῆς γενομένης πραγματικῆς ἐπαφῆς μετὰ τῆς διαλέκτου καὶ τῆς διαπιστώσεως τοῦ λεξικολογικοῦ καὶ φωνητικοῦ πλούτου αὐτῆς καθίσταται φανερὰ ἡ ἀνάγκη τῆς πραγματοποιήσεως εἰς τὸ μέλλον σειρᾶς ἀποστολῶν εἰς τὰ διάφορα διαμερίσματα τῆς νήσου πρὸς συλλογὴν τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου ὕλικου, πρὶν ἢ κοινῇ Ἑλληνικῇ ἐπιβληθῇ διὰ τῶν σχολείων, τύπου, ραδιοφώνου καὶ λοιπῶν συγχρόνων μέσων, τὰ ὅποια ἔχουν δυσμενῆ ἐπίδρασιν εἰς τὴν διατήρησιν τῶν διαλεκτικῶν στοιχείων.

Ἡ ἀποστολὴ αὕτη ὑπῆρξε καρποφόρος χάρις εἰς τὴν βοήθειαν καὶ συμπαράστασιν τοῦ Κέντρου Ἐπιστημονικῶν Ἑρευνῶν τῆς Κύπρου, μετὰ τοῦ ὁποίου καθωρίσθη καὶ κοινὸς τρόπος μελλοντικῆς συνεργασίας ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τοῦ θέματος.

Ἰδιαιτέρως δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι ἐξητήθη ἡ δι' ἐν ἔτος ἀπόσπασις εἰς τὸ Κέντρον Συντάξεως τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τοῦ συντάκτου τοῦ Κέντρου Ἐπιστημονικῶν Ἑρευνῶν Κύπρου κ. Μενελάου Χριστοδούλου, εἰδικῶς ἀσχοληθέντος μὲ τὴν διάλεκτον τῆς Κύπρου. Οὗτος, παραλλήλως πρὸς τὴν ἐν τῷ Λεξικῷ ἄσκησίν του ὡς πρὸς τὸν τρόπον ἐργασίας, θὰ βοηθήσῃ καὶ εἰς τὴν ὀρθὴν καταγραφὴν τοῦ ἐκ Κύπρου γλωσσικοῦ ὕλικου.

Δὲν μετέσχον τῶν ἀποστολῶν ὁ συντάκτης κ. Δ. Κρεκούκας, ὡς ἀπουσιάζων εἰς τὸ Ἑξωτερικόν, καὶ ὁ συντάκτης κ. Εὐάγγ. Ροῦσσος.

Δ'. Λεξικογραφικὸν Δελτίον.—Ἐπερατώθη ἡ ἐκτύπωσις τοῦ ἐνδεκάτου τόμου, περιλαμβάνοντος γλωσσικὰς πραγματείας καὶ ἐκθέσεις ἐπὶ τῶν γλωσσικῶν διαγωνισμῶν τῆς ἐν Ἀθήναις Γλωσσικῆς Ἑταιρείας.

Ε'. Βιβλιοθήκη.—Ἡ Βιβλιοθήκη τοῦ Κέντρου ἐπλουτίσθη διὰ 150 τόμων βιβλίων, λεξικῶν, περιοδικῶν καὶ ἀνατύπων, προερχομένων εἴτε δι' ἀγορᾶς ἐκ τῆς διατεθείσης ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας εἰς τὸ Κέντρον πιστώσεως εἴτε διὰ δωρεᾶς τῶν συγγραφέων.

ΣΤ'. Χειρόγραφα.—Κατὰ τὸ λήγον ἔτος εἰσῆχθησαν εἰς τὸ Κέντρον 6 χειρόγραφα περιλαμβάνοντα ὕλικὸν καταγραφὴν ὑπὸ τῶν συντακτῶν τοῦ Κέντρου κατὰ τὰς γενομένας ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας ἀποστολάς. Ἐν παρεχωρήθη ὑπὸ ἰδιώτου συλλογέως.

Ζ'. Μεταβολαὶ εἰς τὸ προσωπικόν.—Τὴν 22^{αν} Ὀκτωβρίου ἐπέστρεψεν ἐκ τῆς ἐκπαιδευτικῆς του ἀδείας ὁ συντάκτης τοῦ Κέντρου κ. Δημ. Κρεκούκας.

Κατόπιν αἰτήσεώς του καὶ μετὰ γνώμην τῆς Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Κέντρου καὶ ἀποφασιν τῆς Συγκλήτου μετατάσσεται εἰς τὸ Κέντρον Ἑρεύνης τῆς Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας ὁ συντάκτης κ. Εὐάγγ. Ροῦσσος.

Η'. Λοιπὴ ἐργασία.—1) Συνεχίζεται ἡ προκαταρκτικὴ ἐργασία διὰ τὴν σύνταξιν τοῦ γλωσσικοῦ ἄτλαντος. Ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ἐδημοσιεύθη εἰς τὸν 12^{ον} τόμον τοῦ

Λεξικογραφικού Δελτίου ὑπὸ τοῦ συντάκτου κ. Ν. Κοντοσοπούλου τὸ πρῶτον μέρος μελέτης σχετικῆς πρὸς τὰ προβλήματα τοῦ ἔργου τούτου.

2) Συνεχίζεται ὑπὸ τῆς Δ/δος Θ. Μπόμ καταρτισμὸς πίνακος λημμάτων ἀναγκαίου διὰ τὴν ὀρθὴν λημματογράφειν καὶ ἔνταξιν εἰς τὸ Ἀρχεῖον τῶν ἰδιωματικῶν λέξεων, τῶν ὁποίων τὸ τυπολογικὸν μέρος ποικίλλει κατὰ περιοχάς.

3) Παρασκευάζεται ὑπὸ τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Κέντρου κ. Δ. Βαγιακάκου καὶ τῆς γραφέως Θ. Μπόμ ἀρχεῖον νεοελληνικῶν καταλήξεων.

4) Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Κέντρου κ. Δ. Βαγιακάκος ἰδίαις δαπάναις μετέβη εἰς Κορσικὴν πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ἐξ ἄλλων ἀποστολῶν συγκεντρωθέντος γλωσσικοῦ ὕλικου ἐκ τῶν ἐκεῖ Μανιατῶν ἀποίκων καὶ φωτογράφειν ἐγγράφων σχετικῶν μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς ἀποικίας.

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ διὰ τοῦ ὀλιγαρίθμου προσωπικοῦ συντελεσθεῖσα ἐν τῷ Κέντρῳ ἐργασία, ἡ ὁποία διὰ τῆς πληρώσεως τῶν ὑπαρχουσῶν κενῶν θέσεων ὑπὸ εἰδημόνων καταγομένων κυρίως ἐκ διαλεκτικῶν περιοχῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ διὰ τοῦ διορισμοῦ τριῶν τουλάχιστον γραφῶν ἀποδελτιωτῶν θὰ ἀποβῇ ἀσφαλῶς ἀποδοτικώτερα.

Ἐν Ἀθῆναις, τῇ 8ῃ Δεκεμβρίου 1969

Μετὰ τιμῆς καὶ σεβασμοῦ

Ὁ Διευθυντὴς

Δ. Β. Βαγιακάκος

Β'.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΕΚΘΕΣΙΣ

**τῶν πεπραγμένων τοῦ Κέντρου Ἑρεῦνης τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας
ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου - 30 Νοεμβρίου 1969.**

Τὸ κατὰ τὸ ὥς ἄνω χρονικὸν διάστημα ἐπιτελεσθὲν ἔργον εἰς τὸ Κέντρον Ἑρεύνης τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας ὑπῆρξε, γενικῶς θεωρούμενον, λίαν ἱκανοποιητικόν, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν τοῦ εἰς αὐτὸ ὑπηρετοῦντος ἀνεπαρκούς εἰς ἀριθμὸν ἐπιστημονικοῦ καὶ βοηθητικοῦ προσωπικοῦ. Κατὰ τὰς ἀρχάς τοῦ λήγοντος ἔτους ἀπεχώρησε τῆς ὑπηρεσίας ὁ διευθυντὴς τοῦ Κέντρου καθηγητὴς κ. Γεώργιος Σπυριδάκης, ἡ δὲ Ἀκαδημία ἀνέθεσε τὴν διεύθυνσιν αὐτοῦ εἰς τὸν ἀρχαιότερον συντάκτην ὑφηγητὴν κ. Δημήτριον Οἰκονομίδην.

Τὸ ἔργον τοῦτο ἀναλύεται ἐν συντόμῳ ὥς κατωτέρω :

Α'. Εἰσαγωγή λαογραφικῆς ὕλης.— α) Εἰς τὸ ἀρχεῖον λαογραφικῆς ὕλης εἰσῆχθησαν 107 συλλογαὶ (χειρόγραφοι ἢ δακτυλογραφημένοι) ἐκ σελίδων ἐν συνόλῳ 5.526. Ἐκ τῶν συλλογῶν τούτων 27 ἀπεστάλησαν ὑπὸ ἐκπαιδευτικῶν, ἰδίᾳ τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως, 73 ὑπὸ διαφόρων προσώπων, ἐχόντων λαογραφικὸν διαφέρον. Αἱ ὑπόλοιποι 7 προήλθον ἐκ περισυλλογῆς στοιχείων τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ ὑπὸ τοῦ προσωπικοῦ τοῦ Κέντρου, κατὰ τὰς εἰδικάς, ὥς κατωτέρω, ἐρευνητικὰς ἀποστολάς του εἰς τὴν ὑπαιθρον.